

Автор: Биляна Димитрова

Биляна Димитрова завършва бакалавърска степен по специалност „Творчески индустрии и бизнес“, магистър по специалност „Интелектуална собственост и бизнес“ и към настоящия момент е докторант в направление „Организация и управление извън сферата на материалното производство (творчески индустрии в отделните отрасли)“ към Университета за национално и световно стопанство. По време на обучението си, Биляна Димитрова провежда стаж в Агенция „Митници“ и работи в адвокатска кантора като експерт по интелектуална собственост. Интересите ѝ са в областта на защитата на интелектуалната собственост в интерактивна среда.

АБСТРАКТ

Правни, технически и организационни методи за противодействие на нарушенията върху художествена собственост в интерактивна среда

Предметът на тази статия са правни, технически и организационни методи, които могат да бъдат прилагани, с цел защита срещу нарушения на авторски и сродни права в интерактивна среда. Посочват се съществуващите директиви в областта и се разглеждат техническите средства, като начини за противодействие. Анализират се недостатъците в директивите и техническите средства и се правят предложения за тяхното подобряване. Предлага се нов метод за защита на художествената собственост в интерактивна среда, а именно така наречения организационен метод. Извежда се стратегия за прилагането на разглежданите методи, с цел оптимална защита.

Ключови думи: правни методи, технически методи, организационни методи, противодействие, нарушения върху художествена собственост, интерактивна среда

ABSTRACT

Legal, technical and organizational methods of counteracting infringements of artistic property in an interactive environment

The subject of this article are legal, technical and organizational methods that can be applied in order to protect against copyright and related rights infringement in interactive environment. The existing directives in the field are referred to and the digital rights management as ways of counteracting are discussed. The shortcomings of the directives and the digital rights management are analysed and suggestions for their improvement are made. A new method of protecting artistic property in an interactive environment is proposed, namely

organizational method. A strategy is derived for the application of the methods under consideration for optimal protection.

Keywords: legal methods, digital rights management, organizational method, countermeasures, infringement of artistic property, interactive environment

Правни, технически и организационни способности за противодействие на нарушенията върху художествена собственост в интерактивна среда

Интелектуалната собственост е сред ключовите фактори в изграждането и поддържането на конкурентоспособността на бизнеса. Интелектуалната собственост осигурява едновременно **материално и морално** удовлетворение. *Понятието интелектуална собственост се въвежда официално в употреба с подписването на Конвенцията за създаване на Световната организация за интелектуална собственост (СОИС) през 1967 г. в Стокхолм. С подписването на конвенцията, наред със собствеността върху недвижимите и движими вещи, формално приключва процесът на международното признаване на още един вид собственост – „интелектуалната собственост“, чиито обекти са продукт на творческия, интелектуалния и човешки труд.*¹

Интелектуалната собственост се разделя на два основни дяла – индустриална и художествена собственост. От гледна точка на индустриалната собственост, монополът се предоставя на притежателя с **регистрацията** на даден обект – *полезен модел, промишлен дизайн, марка, издаване на патент за изобретение* и т.н. Когато говорим за художествена собственост, съгласно Закона за авторско право и сродните му права

---

¹ Борисов, Б., „Интелектуалната собственост на индустриалната фирма“, Университетско издателство „Стопанство“, София, 2013, стр. 13.

„Авторското право върху произведения на литературата, изкуството и науката възниква за автора със създаването на произведението“², т.е. монополът се предоставя на носителя **автоматично** от момента на създаване на дадено произведение на литературата, науката и/или изкуството.

За разлика от традиционния продукт, където икономическите реализации се осъществяват чрез покупко-продажба и собствеността се прехвърля от едно лице на друго, при интелектуалните продукти икономическата реализация не се състои само в това действие. Интелектуалният продукт може да бъде многократно използван от трети лица, без това да доведе до загуба на правата за неговия създател. Начинът на такова многократно използване се осъществява чрез т.нар. **лицензионни сделки**, т.е. извлича се икономическа полза от продукта без да е необходимо прехвърлянето на собствеността, респ. отчуждаването на носителя на права от собствения си интелектуален продукт и в същото време да бъде използвано от трети лица за определен период от време, територия и срещу възнаграждение.

Важно е да се отбележи, че авторското право защитава **оригиналните произведения**. Творбите представляват израз на мисли и идеи. Идеите и мислите като такива не са защитени. Не винаги обаче е лесно да се направи разлика между „идеята“ и „израза“ (*принцип, известен като „дихотомията идея-израз“*). Редица дела за авторски права се позовават на дихотомията *идея-израз* въз основа на няколко примера. В Австралия, се разглежда дело, свързано със статии във вестници (Donoghue срещу Allied Newspapers (1938) Chancery Division 106). Тези статии разказват история на хора, която я създава трето лице. Спорът се поражда за това дали въпросното лице има право да преразказва чужда история, която е чул и в която дори

---

² Чл. 2 от ЗАПСП, ДВ., бр.56/1993г.

няма участие. Крайното решение на съда е, че независимо чия история се разказва, независимо от източника на мисълта или идеята, която се пресъздава, авторско право се получава върху **обективизирането на тази идея**. Дали тя ще бъде написана, записана, нарисувана или по друг начин изразена, тя трябва да бъде **обективирана**.

В днешни дни, все повече се обективират произведения на литературата, науката и изкуството в дигитален формат. Причината е, че интернетът се превърна в неизменна част от ежедневието на хората и в средство за масова комуникация и обмяна на информация. Както за бизнеса, така и за творческите индустрии е много по-лесно да рекламират дейността си в онлайн пространството, тъй като по този начин достигат до възможно най-голям брой аудитория и потребители.

От една страна интерактивната среда предоставя много възможности, но от друга - крие и много заплахи. Виртуалното пространство е леснодостъпно и се е превърнало в поле за нарушения. Наблюдава се както на традиционния, така и на съвременния дигитален пазар нелоялна конкуренция, дискредитиране на имидж, нелегална търговия, присвояване на чужд труд, кражба на творчество, нарушения върху интелектуална собственост.

Динамиката на променящите се тенденции в областта на създаването и разпространението на художествената собственост в интерактивна среда е предпоставка за усъвършенстване на съществуващи похвати за нарушения и непрекъснато възникване на нови методи. Похватите за извършване на нарушения върху интелектуална собственост в онлайн пространството се променят, а функциониращите форми за защита се превръщат в неефективни. По последни данни на Европейския доклад за потреблението на съдържание, нарушаващо авторските права, в 27-те държави-членки на ЕС, пиратството остава сериозен проблем в някои страни-членки, отколкото в други. Средният потребител на интернет в ЕС е имал достъп до пиратско

съдържание 5,9 пъти на месец през 2020 г. Пиратството върху телевизионни програми и музикално съдържание е особено разпространено в страни като Естония, Латвия и Литва, както и България, които са водещи в нарушенията на художествено съдържание. По отношение на достъпа до филми в интернет, потребителите в България, Гърция и Словакия са страните, които са водещи в класацията на пиратско потребление.³

Неспиращите нарушения налагат разработване на специални способности за противодействие срещу нарушенията върху интелектуалната собственост в интерактивна среда. Начините за преодоляване на този глобален проблем можем да разделим на три основни групи:

1. *Правен способ;*
2. *Технически способ;*
3. *Организационен способ.*

1. Правен способ

От гледна точка на регламентирането на правни способности, чрез които интелектуалната собственост може да бъде защитена в интернет, следва да се отбележи, че има празнота в тази област в нашето национално законодателство. В нито един специализиран закон в областта на интелектуалната собственост не е регламентирано как се уреждат правата на притежатели, автори и ползватели в интерактивна среда. Също много важна и същинска част следва да се регламентира как и по какъв начин може да се противодейства на заобикалянето на така наречените „DRM“ средства, които се използват за защита от нарушения.

На Европейско ниво се създаде директива, наречена *„ДИРЕКТИВА (ЕС) 2019/790 относно авторското право и сродните му права в цифровия единен пазар“*. Тя предхожда и обединява принципите на няколко

---

³ Online copyright infringement in the European Union music, films and tv (2017-2020), trends and drivers – European Report;

основополагащи нормативни акта на ЕС в областта на авторското право. Основава се на правилата, залегнали в няколко директиви, но въпреки обединяването и дообогатяването ѝ, в действащата към момента директива също могат да бъдат уловени някои пропуски. Например, един такъв пропуск или недостатъчно дефиниране е отговорността на доставчиците за нелегално интелектуално съдържание, какъвто е и известният казус със „Замунда“. Замунда представлява специален сървър, който съхранява всички торент файлове на цяла система. Неговата функция е да получава, обработва и предава данните, използвани от потребителите за обмен на информация между тях – например кой е свалил даден торент, колко от съответното съдържание е свалено/качено и други параметри. Домейнът е регистриран на 17 декември 2006 г., като към 2007 г. сайтът има над 500 000 регистрирани потребители. През март 2007 г. МВР провежда акция срещу Zamunda.net и ArenaBG.com. По този повод в годишния доклад на Международния алианс за интелектуална собственост е препоръчано България да остане в черния списък на страните под наблюдение. По-късно Zamunda.net мести сървърите си в чужбина. Zamunda.net е сред най-посещаваните български сайтове, като през 2013 г. се разделя на 2 сайта, което води до появата на Zelka.org. Към януари 2021 г. и двата уебсайта функционират паралелно. По данни на новинарски сайтове, Zamunda.Net е бил разбит лятото на 2022 г. Вследствие на хакерската атака данните на около 2,6 милиона потребители, включително имейли и пароли, са изтекли и се продават във форуми за откраднати база данни срещу цена от €750.

С оглед на горното, следва да се отбележи, че доставчиците на творческо съдържание също би следвало да носят отговорност за разпространяването на пиратско съдържание. Друг проблем, който би могъл да бъде изведен е, че директивата не указва мерки на защита или управление на собствеността върху произведения, които са достъпни чрез т.нар. **хипервръзки**. Хипервръзките представляват предоставяне на адрес

на друг уебсайт, т.е. директна връзка към конкретна интернет страница, носеща определена информация.⁴ В този ред на мисли, в даден уебсайт може да бъде поставена такава хипервръзка, която да препраща към уебсайт, съдържащ произведения на литературата, както и други обекти на художествена собственост. По този непряк начин на публикация и разпространение на защитени произведения се създава предпоставка за заобикаляне на контрола по уреждането на правата върху публикуване на съдържание в цифрова среда.

2. Технически способ

С напредването на технологиите и осъзнаването на глобалния проблем, а именно нарушенията върху интелектуалната собственост в интерактивна среда, се разработват и редица други похвати, които следва да се обособят в групата на технически средства за противодействие. Съществуват най-различни такива технически „блокажи“ за възпрепятстването на нарушения, като един от най-разпространените са така наречените „DRM“ средства. Целите и функциите на тези средства са да идентифицират интелектуалното съдържание и техния правопритежател, да описват съдържанието и да позволяват неговото използване от трети лица според разписаните за това условия. Те помагат на законодателството да се прилага така, както трябва, а именно блокират опитите за заобикаляне на установените норми и закони, респ. неправомерно използване на интелектуално съдържание и ограничаване достъпа и контрола до чуждата собственост.

Наред с ползите обаче се установяват и тук някои пропуски във връзка с функциите на DRM средствата. Съществуват различни защиты, които са

---

⁴ Konikowska-Kuczyńska, Justyna., Publication of a Hyperlink and Communication of a Work to the Public within Court of Justice of the European Union and Courts of Selected European Countries Case Law, 2022, University of Bialystok, Poland

приложими при конкретен интелектуален продукт. Някои са разработени само за музикални произведения, други за аудио-визуални, трети за литературни и т.н. Проблемът при прилагането им е, че повечето интернет страници съдържат съвкупност от произведения, а DRM защитите обикновено се прилагат само върху един вид произведение. Например, в повечето уебсайтове освен текст, се срещат и изображения, аудио-визуални произведения и т.н. Повечето интернет страници прилагат метода на защита само върху едно произведение и пропускат да защитят останалите. Например, DRM защитата може да бъде само върху текста или само върху изображението и това дава възможност да се злоупотребява с произведенията, които не са защитени. Друг проблем е, че самите DRM защити имат необходимост от защита срещу „хакване“. Има и такива случаи, в които специалисти в тази област нарушават целенасочено активирана DRM защита върху дадено съдържание. Тук е моментът да се спомене и чл. 25а от ЗАПСП: *„Използването на произведения по чл. 24, ал. 1 и чл. 25, ал. 1 не може да се извършва по начин, който е съпроводен с премахване, повреда, унищожаване или разстройване на технически средства за защита, без съгласието на носителя на авторското право.“*⁵ Когато бъде премахнато техническо средство върху произведение целенасочено, то това също представлява нарушение.

Макар разработените технически средства за предотвратяване на нарушенията върху интелектуалното съдържание в интернет, не всички от тях работят ефективно и биха могли да бъдат усъвършенствани.

3. Организационен способ

Нарушенията срещу интелектуална собственост в интерактивна среда могат да бъдат преодолени и чрез прилагането на допълнителен способ,

---

⁵ Чл. 25а от Закон за авторското право и сродните му права, Обн. ДВ. бр.56 от 29 Юни 1993г.

който би могъл да се обособи в групата на организационни и управленски средства.

По отношение на марките, Патентно ведомство не прави проверка на база относителни основания за отказ (наличието на по-ранни права върху сходна или идентична марка на друг правопритежател) и не уведомява за това притежателите на по-ранни права. В случай че самият правопритежател не подаде опозиция срещу заявката, която счита, че нарушава неговите права, в законоустановения срок, то марката ще бъде регистрирана, въпреки наличието на сходна и/или идентична по-ранна марка.

Аналогично, всеки автор или ползвател на обект на художествена собственост би следвало да има отговорността и грижата да опазва сам своите интелектуални продукти. Отговорността и грижата за опазване на интелектуалната собственост върху какъвто и да е обект е изцяло върху неговия правопритежател

С оглед на горното, бизнеса и всички творчески участници на пазара следва да извършват лично или чрез специалисти в областта постоянен **мониторинг** върху притежаваните от тях обекти на интелектуална собственост, както и да защитават своите права и интереси, в случай на установяване на нарушения. Много нарушения могат да бъдат установени от човешка намеса при мониторинг на пазара и използвайки различни способности за установяването на такива. Организацията на едно предприятие по защита на интелектуалната собственост е от водещите принципи и механизми на противодействие срещу нарушенията. Без прилагането на организационни и управленски способности за защита, независимо колко добре регламентирано е законодателството или какви видове технически средства са приложени в някои платформи, винаги ще има поява на нови пиратски сайтове, които ще ограбват интелектуалния труд и винаги ще има недобросъвестни лица, които ще ползват чужда интелектуална собственост без разрешението на правоносителите. Именно затова е необходим подобен

организационен способ за защита а интелектуалната собственост в интерактивната среда, както от бизнеса, така и от автори, доставчици и ползватели. *„Информационното общество изисква креативност, бързо ориентиране в новата обективна реалност и реализиране на интегрирана система за творческа защита на информацията, включваща система от ноу-хау, промишлени и търговски тайни и системата на интелектуалната собственост, тъй като креативността и иновациите се превръщат в доминиращ технологичен ресурс на 21-век и в основен фактор за конкурентоспособност.“*⁶ И тъй като дигитализацията изпреварва с бързи темпове законодателните промени и техническите мерки, е необходимо бързо ориентиране и креативност за управлението и защитата на интелектуалната собственост в интерактивна среда, както доц. Крушков посочва в неговата книга. Необходими са нови стратегии и нови механизми, за да може защитата да бъде оптимална.

В заключение, следва да бъде отбелязано на първо място, че има празнота в националното законодателство относно правата върху интелектуалната собственост в интерактивна среда. Създаването на такава или добавянето на допълнителни разпоредби към действащите специализирани закони в областта на интелектуалната собственост, съобразени със съществуващите директиви, би имало положително отражение върху цялостната картина за противодействие на нарушенията в България.

На второ място, следва да се отбележи, че разработените технически средства имат нужда от усъвършенстване, тъй като някои от тях лесно могат да бъдат премахнати от специалисти в областта и са лесно преодолими.

---

⁶ Крушков Н., 2020, „Сигурност Лидерство Креативност“, ИК „УНСС“, София, стр. 123

На трето място, нужно е да се разбере необходимостта от прилагане на различни видове технически средства едновременно върху всички произведения, които са включени в интернет страниците.

На следващо място, следва да се подчертае, че организацията на дадено предприятие е от особено значение и именно това е ключовият момент за бизнеса, творческите индустрии и всички правноносителите. Важно е да се разбере, че каквито и способности да бъдат подобрили, независимо правни или технически, необходимият човешки фактор винаги ще играе съществена роля в корпоративния, държавен и вътрешен мениджмънт.

Анализирайки горните изводи, една от най-важните стратегии, които правноносителите биха могли да приложат, с цел опазване на интелектуалните си продукти, е **кумулятивно прилагане на правни, технически и организационни способности**. Колкото повече способности са приложени за опазването на съдържанието в интернет, толкова по-трудно ще бъде плагиатствано или пиратирано. Това ще гарантира на заинтересованите лица защитата и правилното управление на тяхната интелектуална собственост, като по този начин освен идентификация на нарушения, навременни мерки и справедливо възнаграждение, правноносителите ще си осигурят спокойствието и мотивацията да творят и създават, вместо да съсредоточават вниманието си върху справяне с проблема. Освен икономически принос, кумулативното прилагане на изброените способности ще допринесе и за социалното развитие и усъвършенстване на творческия сектор, а оттам и на икономиката като цяло.

Благодарности

Бих искала да благодаря на научния си ръководител доц. Николай Крушков, който ми даде много добри съвети относно структурата и съдържанието на статията.

Библиография

Литературни източници:

1. Борисов, Б., „Интелектуалната собственост на индустриалната фирма”, Университетско издателство „Стопанство“, София, 2013;
2. Крушков Н., 2020, „Сигурност Лидерство Креативност“, ИК „УНСС“, София;
3. Konikowska-Kuczyńska, Justyna., Publication of a Hyperlink and Communication of a Work to the Public within Court of Justice of the European Union and Courts of Selected European Countries Case Law, 2022, University of Bialystok, Poland
4. Online copyright infringement in the European Union music, films and tv (2017-2020), trends and drivers – European Report;

Нормативни източници:

1. Закон за авторското право и сродните му права, Обн. ДВ. бр.56 от 29 Юни 1993г.
2. „ДИРЕКТИВА (ЕС) 2019/790 относно авторското право и сродните му права в цифровия единен пазар“.

Интернет източници:

1. Donoghue Vs Allied Newspaper Ltd - ; (1937) 3 ALL ER 503 Facts: In 1931, the News of the World paper - Studocu.